

Förstudie

Samverkan för strategisk och långsiktigt
hållbar markanvändning stad/land

Hushållningssällskapet Halland

Elisabeth Falkhaven

Maj 2012

Sammanfattning

De som medverkat i processen i denna förstudie har varit mycket engagerade i markanvändningsfrågan och intresserade av att bidra med sin tid och kompetens. Det har gett ett spännande resultat att arbeta vidare med. Det stora engagemanget från alla medverkande parter gör oss övertygade om att ett fortsatt arbete med frågan om markanvändning kommer att ha stora förutsättningar att leda till ett positivt resultat.

Det är ett hårt exploateringsstryck på åkermark och annan mark runt många av våra städer utefter västkusten.

- Lantbrukaren/Markägaren äger eller brukar marken.
- Kommunerna äger det övergripande planeringsansvaret.
- Länsstyrelserna äger myndighetsansvaret för kontrollen av att både lantbrukare/markägare och kommun följer de lagar, regler och förordningar som gäller för byggnation, naturbruk, kulturvård, skogsbruk, miljöpåverkan m.m.

Det finns ett behov av att ta ett helhetsgrepp kring planering, förvaltning och användningen av marken och landskapet. Kan vi skapa utrymme för att agera långsiktigt och hållbart vad gäller marken och dess användning inom de system som råder idag?

Att ta fram ett mer rättvisande system för värderingen av marken skulle kanske leda till att man väljer att bygga på annan plats än på högt avkastande åkermark?

Mer dialog mellan olika parter och dialog som ligger rätt i tidsschemat i arbetet med planeringen av resursen mark efterfrågas av de parter som medverkat i denna studie. Både mellan lantbrukare/markägare och kommun och olika intressenter.

Vi föreslår därför att vi arbetar vidare med frågan genom att i steg 1 genomföra ett regionalt pilotprojekt. Där kan ex. de kommuner som medverkat i förstudien; Halmstad och Varberg, testa fram en arbetsmodell tillsammans med 3-9 lantbrukare/markägare. Här kan vi förslagsvis använda oss av den erfarenhet man fått i projektet Lantbruget i Landskabet. Det innefattar mycket dialog mellan olika parter vid väl avvägda tidpunkter i processen med markplanering. Under tiden vi driver pilotprojektet bör vi arbeta fram ett koncept tillsammans med Danmark för att gå vidare med ett större internationellt projekt.

Övergripande vision vi föreslår att vi arbetar efter

Att planera för och använda marken till det den är bäst lämpad till utifrån ett långsiktigt hållbart perspektiv med marken i fokus.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Syfte	3
Bakgrund	3
Omvärldsanalys	4
Åkermark – bildande och bördighet	5
Klimat	5
Världen	6
Sverige	7
Livsmedelsförsörjning	7
Land grabbing	8
Jordbruksmarken i den kommunala planeringen	8
PBL, översiktplanering möter åkermarken	8
Kommunerna planerar var och en för sig	9
Skydd för åkermark i andra länder	9
Miljömål	10
Halland, markanvändning	12
Invånare, areal	12
Aktörer, myndigheter och intressenter – markanvändning	13
Genomförande och metod	14
Resultat	15
Lokalt – Kommunalt – Regionalt	15
Lantbrukarens/Markägarens tankar och funderingar kring markanvändning	15
Kommunernas tankar och funderingar kring markanvändning	18
Workshop med medverkande från projektet Lantbruget i Landskabet	19
Hur arbeta vidare med frågan i Halland	21
Förslag på strategi med arbetsplan	22
Tänkbara partners, intressenter och aktörer	23
Litteratur	24
Övriga referenser	24
Bilaga 1	25
Exempel på ansvar och intressen; Region Halland, Länsstyrelsen, Kommunerna och Lantbrukare/markägare	25

Syfte

Det finns behov av att ta ett helhetsgrepp kring planering, förvaltning och användningen av marken och landskapet.

Kommunikation mellan lantbruk och kommun sker i princip enbart vid olika miljöprövningar och enskilda markförhandlingar och då kan inget helhetsgrepp över ett fysiskt område tas. Vid miljöprövningar detaljstuderas vissa frågor och i denna process beaktas endast den verksamhet eller det lantbruk som för tillfället är under prövning och inte hela området. Det betyder att kommun och lantbrukare aldrig träffas i tidigt skede för strategisk planering av markanvändningen.

Idag är det för det mesta så att kommunen planerar på sitt håll och lantbrukarna på sitt och båda planerar för användandet av samma resurs: marken. Ingen part har helhetsbilden eller mål för sitt brukande som medger en långsiktig, hållbar utveckling för både jordbruk och samhälle.

Målet med förstudien är att precisera frågeställningen kring långsiktiga, hållbara strategiska lösningar för markanvändning, för att sedan strukturera upp ett genomtänkt förslag på hur vi kan arbeta vidare med frågan. Vi har en målsättning att samverka med det danska projektet Landbruget i Landskabet.

Bakgrund

För att kunna ta ett helhetsgrepp behövs en helhetssyn och ett långsiktigt hållbart planerande för marken som den resurs den är, globalt – nationellt – regionalt - lokalt. Kunskapen om hur vår omvärld ser ut och vart vi tror att den är på väg, den forskning och det arbete som genomförs nationellt och internationellt måste omsättas praktiskt i planeringen och markanvändningen, hela vägen ner på lokal nivå.

För att det skall bli möjligt behöver olika parter ta del av varandras kunskap, förutsättningar och behov och träffas i en dialog kring hur resursen mark kan användas bäst utifrån de förutsättningar och behov som finns idag och i framtidens samhälle. Långsiktigt hållbar planering och användning av resursen mark skall vara i fokus. Vi vill översätta detta resonemang till praktiskt tillämpbara metoder, lokalt, regionalt och nationellt. Skapa förutsättningarna för och *göra* samverkan för en strategisk och långsiktigt hållbar markanvändning stad/land helt enkelt.

Kommunerna har, genom planmonopolet, ett ansvar att planera för den långsiktiga mark- och vattenanvändningen för hela kommunens geografiska område och varje kommun ska ha en ÖP (översiktsplan). Kommunerna gör till stor del sina planeringar och bedömningar utifrån kraven på utveckling av bebyggelse, näringsverksamheter och infrastruktur. I denna bedömning vägs olika intressen samman, varav jordbrukets intresse är ett.

Lantbrukarna planerar för framtiden i sitt företag genom att se på arrondering och till markens kvalitet, dess bördighet, mer sällan till landskapet och samhället som helhet. Samtidigt finns en

ökad efterfrågan från konsumenter att köpa närodlat, ekologiskt odlat och kött från djur som har levt ett bra liv.

I takt med en växande befolkning ökar också livsmedelsbristen i stora delar av världen. Vi har att ta hänsyn till medborgarnas behov av att få möjligheter för rekreation och samhällets krav på åtgärder för att utveckla och bevara en god livsmiljö.

En rik biologisk mångfald är av största vikt för det långsiktigt hållbara. Ett förändrat globalt klimat kommer också att påverka de regionala såväl som de globala förutsättningarna för markanvändningen.

Rent vatten och ett friskt hav är andra påverkade och påverkansfaktorer vi har att ta hänsyn till.

I denna förstudie skall vi resonera kring problemställningen gällande markanvändningsfrågan och förslag på olika sätt att arbeta med frågeställningen i Hallands län, allt utifrån perspektivet och målet att marken idag skall planeras för och nyttjas på det sätt som är bäst ur hållbarhetsaspekter och resurssynpunkt, idag och i framtiden.

Omvärldsanalys

Det finns mycket fakta, kunskap och statistik på området *producerande åkermark* som visar oss att vi inte fortsatt bör bebygga den högvärdiga odlingsjorden. Det är inte vare sig långsiktigt hållbart, effektivt ur resurssynpunkt eller särskilt framsynt och ansvarsfullt om vi blickar ett par generationer framåt här i vårt land eller utåt mot omvärlden idag. Trots detta fortsätter vi att bebygga, hårdgöra och ta i anspråk högavkastande åkermark till andra ändamål än det den är bäst lämpad till. Globalt leder det till att annan mark tas i anspråk för odling av mat, exempelvis regnskog som avverkas. Nationellt leder det till att vi i Sverige får mindre och mindre möjlighet att producera den mängd mat vi behöver i Sverige. Regionalt och lokalt blir effekten att brukaren av jorden har problem att i sitt företagande våga/kunna planera långsiktigt för sin verksamhet. Vilket i sin tur kan leda till att man helt enkelt inte vågar satsa på en utökad verksamhet, exempelvis bygga en ny anläggning för att kunna bedriva en effektiv och högavkastande verksamhet, som idag är ett måste om du skall kunna fortsätta att verka inom området.

Det finns också mycket fakta som berättar för oss att den biologiska mångfalden är oerhört viktig ur ett långsiktigt hållbart perspektiv för mänskligheten in i framtiden. Inom området markanvändning har vi att ta hänsyn till den utarmning av biologisk mångfald som sker när vi ersätter högproducerande åkermark hos oss med avverkad regnskog och den enorma artförlust som ligger däri, på annan plats på klotet. Vi har också att ta hänsyn till den biologiska mångfalden här hemma där djur som betar på naturbetesmarker bidrar till ökad biologisk mångfald, liksom gränstrakter mellan brukad o obrukad mark osv. Lokalt handlar den biologiska mångfalden om livsmiljöerna för olika arter i form av exempelvis stengärdsgårdar och myllrande våtmarker. Stengärdsgårdar blir å andra sidan ofta ett hinder för verksamhetsutövarna i sitt jordbrukande då man vill förändra för att kunna nyttja sina marker mer resurseffektivt.

I Hållbar utvecklingsperspektivet ingår våra miljömål i Hallands län som vi har att förhålla oss till i all vår verksamhet i länet och i landet. Därtill skall detta balanseras med alla de mål, styrdokument, lagar och regler och förordningar som finns och påverkar området samt med ny kunskap som kommer inom alla de olika områdena.

Vi har alltså många parametrar att väga in i arbetet med att hitta en långsiktigt hållbar lösning för markanvändning, många hänsyn som skall tas. Vi behöver lyfta blicken utåt och framåt för att sedan forma de metoder som krävs för att nu, idag, agera på ett mer långsiktigt sätt i markanvändningsfrågan och på så sätt skapa förutsättningar för framtidens generationer att också kunna bruka den högvakastande marken vi omger oss med i vårt län.

Åkermark – bildande och bördighet

Genom långsiktiga och omvälvande processer i naturen, t.ex en ny istid, bildas den markstruktur och det material som är förutsättning för ny åkermark. Nybildning av framtida åkermark sker t.ex. i floddeltan. Detta är processer som tar hundratusentals/miljontals år. Ännu har inget framgångsrikt exempel på återställande av en gång i anspråkstagen åkermark uppvisats. Nu har vi dessutom framtida klimatförändringar att räkna med där den globala processen, genom stigande havsnivåer, ser ut hota lågt liggande åkermark. Att ta bördig åkermark i anspråk för bebyggelse är alltså ur resurssynpunkt ingen bra idé.

En åkermarks bördighet bestäms huvudsakligen av dess geologiska ursprungsmaterial. Även mullhalten har stor betydelse. Vidare är förmågan att lagra växtnäring, vara vattenhållande och samtidigt dränerande samt ha ett bra pH-värde (kalkhaltig) faktorer som är av stor betydelse för markens bördighet. Materialet i alven (jorden under matjorden) har också stor betydelse. Det skall helst vara lätt för rötterna att tränga ner i alven. Viktigt är också om alven är dränerande och/eller vattenhållande. En kalkrik alv är gynnsam. Förekomst av kalkrikt material indikeras av mangelgravar.

Förr brukades de högre liggande markerna med lätta jordar. På 1800-talet dikades lägre liggande marker ut och i samband med laga skiftet flyttades gårdarna ut "på slätten". Dessa nyodlade marker hade förut varit sumpiga, trädbeväxta och använts som betes-/ängsmark.

Exempel: På Kårarps-/Wrangelsroområdet utanför Halmstad vid infarten till Servera gjordes en okulärbesiktning av matjord och alv. Matjorden utgjordes av lerig mo med inslag av mjåla. Mullhalten var hög. Alven bestod av mjällig lättlera – mellanlera i god struktur. Vad säger detta? Jo, jorden är lättbrukad, dränerande och med god vattenförsörjning samt uppvisar i övrigt bra förutsättningar för goda skördar. Den hade klass 8 i 1970-talets bördighetsklassificering. Den högsta klass som finns i Halland. På denna marken anlades centrallager för olika större företag.

Klimat

Klimatet spelar en avgörande roll för hur produktiv och odlings säker åkermarken är. Sverige och norra Europa har mycket gynnsamma förhållanden för ett uthålligt jordbruk jämfört med andra delar av världen. Vårt klimat erbjuder tillräckligt med vatten för odling med – i globalt perspektiv – mindre extremer av torka och skyfall. Vi har sällan problem med torka, försaltning och ringa problem med jorderosion, där matjorden kan blåsa bort eller spolats ut i havet.

Våra relativt kalla vintrar är gynnsamt ur odlingsperspektiv då de har en sanerande effekt på flera skadegörare.

Tjäle återställer och är gynnsam för markstrukturen. Den luckrar jorden och gör så att växternas rötter kan utvecklas och omges av utrymmen för luft och lagring av vatten. (O. Bågenholm, 2012)

Världen

I världen finns ca 1.500 miljoner hektar åkermark. Detta värde har hittills varit ganska konstant. Världens befolkning bedöms ha nått 7 miljarder människor under hösten 2011. Detta ger ca 0,21 hektar per person. År 1960 var motsvarande siffra 0,46 hektar per person. År 2050 när världsbefolkningen beräknas vara ca 9,5 miljarder människor skall varje människa livnära sig på 0,16 hektar. (O. Bågenholm, 2012)

På en global nivå förlorar vi årligen 24 miljarder ton matjord, främst pga. ökenspridning och torka. De senaste 20 åren har vi därmed förlorat matjord motsvarande den totala åkerarealen i USA. (A. Larsson, 2012)

I Europa förlorade vi mellan 1990 – 2000 i genomsnitt 275 ha odlingsbar jord per dag (= 100 000 ha per år). Mellan år 2000 och 2006 förlorade Spanien 15 % av sin odlingsbara jord. För 19 undersökta europeiska länder motsvarar förlusten (2000-2006) en potentiell veteproduktion på 6,1 miljoner ton (stora regionala skillnader) (A. Larsson, 2012)

Förlusten av en hektar odlingsbar mark i Europa skulle behöva kompenseras genom att tio gånger mer mark tas i bruk på annan plats i världen. (A. Larsson, 2012)

Exploatering drabbar oftast den bördigaste jorden runt stora städer. Nyligen publicerades att i Tyskland försvinner ca 90 hektar varje dag. Det ger över 30 000 hektar per år. (O. Bågenholm, 2012)

Ca 8 miljoner hektar **tillkommer** årligen globalt genom att stepplandskap och regnskog omvandlas till åkermark. Dessa marker har i regel dålig naturlig bördighet och omvandlingen medför samtidigt förlust av biologisk mångfald som är oersättlig. Regnskogen är jordens "omvända lungor" som binder koldioxid och producerar syre. När regnskog huggs ner och marken bryts frigörs enorma mängder koldioxid. I Brasilien försvann 600 000 km² regnskog mellan 1970 och 2008, vilket utgör en minskning med 15 procent. Sveriges totala yta är ca 450 000 km². (O. Bågenholm, 2012)

I september 2011 varnade **FAO:s** generaldirektör Jacques Diouf för att påfrestningen på världens jordar, i kombination med markförstörelse, hotar den globala livsmedelsförsörjningen. Han efterlyste nya internationella ansträngningar för att säkerställa fortsatt friska och bördiga jordar för kommande generationer. Vid mötet lanserades det nya internationella nätverket *Global soil Partnership*, ett komplement till det 15 år gamla *Global Water Partnership*. Diouf framförde "**att markresurserna runt om i världen är utsatta för ett ökat tryck från olika former av konkurrerande markanvändning. Samtidigt pågår en kraftig markförstörelse som drabbar livsmedelsproduktionen. Tillgången på mark- och vattenresurser till jordbruket är redan begränsad**".

Sverige

I Sverige finns ca 2,6 miljoner hektar åkermark. Invånarantalet beräknas våren 2012 uppgå till 9,5 miljoner. Detta ger 0,27 hektar per person. Vår matkonsumtion i Sverige är beroende av en areal om 3,7 miljoner hektar, eller 0,39 hektar per person.

Skillnaden utgör alltså den areal som Sverige tar i anspråk utomlands genom import av livsmedel och insatsmedel.

Dessa 1,1 miljoner hektar (ca 35 %) kallas skuggareal. (O. Bågenholm, 2012) Ett exempel är de sojaböner som importerats från Sydamerika.

Enbart i Skåne har 13 000 ha av den allra bästa jordbruksmarken bebyggt mellan åren 1962-2000, vilket motsvarar 7 % av Sveriges bästa åkermark av klass 8-10. (A. Larsson, 2012)

Arealen jordbruksmark som bebyggt i Sverige under åren 1996–2005 uppgår till 3 430 ha. Under denna period ökade exploateringsgraden och var år 2005 mer än tre gånger så stor som år 1996. (Larsson, A., SLU Alnarp, Germundsson, L., LRF Skåne, 2012) Samtidigt har vi mest hårdjord yta per invånare i hela Europa. (A. Larsson, 2012)

Livsmedelsförsörjning

En kartläggning som genomfördes år 2000 pekade på att cirka 60 procent av de livsmedel som konsumeras i Sverige har sitt ursprung i Sverige.

I förhållande till den normala inhemska konsumtionen är Sverige självförsörjande med vissa egenproducerade livsmedel. Detta gäller till exempel smör och spannmål. Andra livsmedel behöver vi importera för att klara behovet. Upp till 40 procent av de livsmedel som vi konsumerar kan alltså ha sitt ursprung i andra länder. Importen utgörs av såväl primärproducerade råvaror som konsumtionsfärdiga livsmedel.

Import till Sverige år 2008 kg/per person

Produkter	kg
Spannmål o varor som baseras på spannmål	56
Kött och köttvaror	30
Grönsaker o grönsaksprodukter	74
Kräft- o blötdjur	52
Frukt bär o nötter	99

Ur Livsmedelsförsörjning i ett krisperspektiv, Livsmedelsverket 2011

Ur NATURVÅRDSVERKET RAPPORT 6483, 2012, Konsumtionsbaserade miljöindikatorer

Sverige är ett relativt litet land med stort handelsutbyte och våra produktions- och konsumtionsmönster är nära kopplade till utsläpp och annan miljöpåverkan i resten av världen. För att tydliggöra denna internationella dimension beslutade Riksdagen 2010 om att införa ett nytt inriktningsmål för den svenska miljöpolitiken, vilket lyder:

Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Skillnaden jämfört med tidigare är att man skärper kraven på att miljöförbättringar i Sverige ska ske utan att miljö- och hälsoproblem ökar utanför Sverige. En aktuell fråga är om miljö- och hälsoproblem förknippade med våra konsumtionsmönster successivt flyttas till andra länder. För att kunna belysa detta behöver vi utveckla möjligheterna att följa upp den svenska konsumtionens miljöpåverkan i andra länder." Indikatorn visar de totala växthusgasutsläppen orsakade av svensk konsumtion fördelade på utsläpp som sker i Sverige och utsläpp utomlands.

De totala utsläppen orsakade av svensk konsumtion har ökat från 90 miljoner ton koldioxidkvalenter år 2000 till 98 miljoner ton koldioxidkvalenter år 2008. Detta innebär en ökning på 9 procent under tidsperioden. Utsläppen utomlands har ökat från 44 miljoner ton till 58 miljoner ton, vilket innebär 30 % ökning mellan 2000 och 2008. Som en jämförelse har utsläppen i Sverige, orsakade av svensk konsumtion, minskat från 46 miljoner ton till 40 miljoner ton, vilket motsvarar 13 procent minskning, under samma period. Den ökning indikatorn visar kan i modellen huvudsakligen förklaras av en ökad konsumtion som tillgodoses av större import.

Land grabbing

För att försäkra sig om mat till sina medborgare har många kapitalstarka länder med växande befolkningar insett att man måste se om sitt hus. De köper eller arrenderar åkermark i ökande takt i fattigare länder. Fenomenet kallas "land grabbing" på engelska. Det är ett inte helt smickrande uttryck eftersom det engelska ordet betyder att roffa åt sig. Nu ser alltså Kina, Sydkorea och många oljeproducerande arabländer om sitt hus och lägger upp strategier för att säkra sitt lands livsmedelstillgång. Även svenska företag och AP-fonder köper upp åkermark utomlands. Säljare av jorden är fattiga länder framför allt i Afrika, men även i Asien och Östeuropa. I dessa säljande länder är äganderätten till mark inte reglerad, utan "staten äger" marken. Dessutom styrs dessa länder många gånger av regimer vi inte skulle kalla för demokratiska och ofta förekommer korruption. (O. Bågenholm, 2012)

Jordbruksmarken i den kommunala planeringen

Kommunernas köp av åkermark runt tätbebyggda områden i kommunen har pågått under många år. Frestelsen är naturligtvis stor för en jordbrukare att sälja till kommunen när man blir erbjuden mångdubbelt mer än avkastningsvärdet som åker.

Även vid köp av mark för jordbruksändamål har priserna stigit kraftigt. Man ser det som en investering även om avkastningsvärdet är mycket lägre. Många gånger handlar det om att utnyttja en maskinpark fullt ut, eller att få tillräcklig spridningsareal för allt mer koncentrerade och stora djurbesättningar.

"Det finns i Sverige en officiell klassificering av åkermarken (skala 1-10). Den grundar sig på åkerns ekonomiska avkastningsvärde. Det rör sig inte enbart om markens bördighet utan även om läget i landet (klimatet). Bördigheten bestäms av mineralens vittringsbenägenhet, markens textur och struktur, innehåll av växtnäringsämnen, mängden organiskt material, genomluftningen, vattengenomsläpplighet och dränering. En bördig mark skall helst vara stenfri, lättbrukad och ge god bärighet för fordon. Bördigheten måste ses i relation till grödan. Styvare jordar (lerjordar) passar bra för höstveten och sockerbetor, lättare jordar (sandiga jordar) bättre för råg och potatis. Frihet från markburna nematod-, svamp- och virusjukdomar är också en viktig faktor - men den är oftast relaterad mer till klimatet än till marken per se." (<http://www-vaxten.slu.se/marken/bordighet.htm>)

Denna klassificering av mark har utvärderats av Hushållningssällskapet Halland år 2006, på uppdrag av Länsstyrelsen Halland, och där fann man att klassificeringen inte visar oss värdet på markens bördighet utifrån dagens brukningsmetoder och sortval. Ex: Bra potatisjord har värderats upp eftersom det är ont om bra potatisjord, majs fungerar enbart på lätt jord och dessutom bra på lätt jord alltså har de lätta jordarna fått ett högre avkastningsvärde. Så utefter grödval och dagens brukningsmetoder stämmer inte denna klassificering särskilt bra, men det är den vi har att arbeta med. (pers. kommunikation; Carl Blackert o Sara B. Nilsson)

PBL, översiktplanering möter åkermarken

Åkermark saknar i Sverige idag ett verksamt lagligt skydd mot exploatering. Ett antal lagparagrafer samt miljömålskrivningar anger hur åkermark bör betraktas. Det grundläggande

ansvaret vilar på kommunerna genom Plan- och Bygglagen (PBL). 1 kap. 2 § PBL: "Det är en kommunal angelägenhet att planlägga användning av mark och vatten." Det s.k. kommunala planmonopolet. Det är alltså på kommunal nivå som planläggning och avvägningar med ansvar och omdöme skall ske.

Miljöbalken är en ramlag och i sådana fall är skrivningar i förarbeten och proposition viktiga. Där framgår bl.a. att markens kvalitet för biologisk produktion skall tillmätas betydelse och det skall beaktas hur marken klassificerats. Enligt ovan fungerar inte den klassificeringen tillfredsställande eftersom den inte visar oss värdet på markens bördighet utifrån dagens brukningsmetoder och sortval. Att ta fram ett mer rättvisande system för värderingen av marken skulle förhoppningsvis leda till att man väljer att bygga på annan plats än på högt avkastande åkermark.

Staten – genom länsstyrelserna - har ingen ingripande grund enbart för att det är jordbruksmark. Kommunerna skall dock rapportera när åkermark tas ur produktion, detta sker vanligtvis genom insändande av kommunala planer.

Anders Larsson, områdeschef för landskapsarkitektur vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) i Alnarp, menar att Sverige har världens bästa åkermark, men i förhållande till jämförbara länder de sämsta planlagarna. Anders har föreslagit att för att få kommunerna att tänka mer kreativt och hitta andra lösningar än att ta värdefull åkermark i anspråk för byggnation skulle man kunna införa ett exploateringsförbud på två till tre år. I längden ville han gärna se en myndighet som hanterar frågorna kring exploatering av åkermark. Dessutom anser han att samverkan mellan kommuner eller samordning på regional nivå skulle göra att intentionerna i PBL 2 kap.1 § samt MB 3 kap.1 § bättre skulle uppnås. (Föreläsning i Skåne, mars 2012)

Kommunerna planerar var och en för sig

En omständighet som troligen ökar exploateringstrycket på åkermark är att varje kommun planerar för sig. Alla kommuner vill växa, dra till sig etableringar som kan generera arbetstillfällen, samt fler boende som är grunden för skatteunderlaget. Jordbruksverkets generaldirektör har i tal och skrift under hösten 2011 medgett att åkermark har ett svagt lagligt skydd. Jordbruksverket har via miljömålsutredningen/beredningen föreslagit vissa åtgärder.

Skydd för åkermark i andra länder

Vi behöver mer kunskap kring hur man arbetar med och praktiskt omsätter samhällsplanering och markanvändning i andra länder. Vi har fått presenterat för oss goda exempel från både Tyskland, Holland och England. Både vad gäller hur man räknar på värdet av mark och hur man planerar för samhället och markanvändningen. Detta ligger inte inom ramen för förstudien men det finns kunskapsbanker i andra länder på området. Framförallt där trycket på marken som resurs varit högre än hos oss i Sverige.

Danmark har en åkerareal som i storlek motsvarar Sveriges och liknar sydsvenska förhållanden. Danskt jordbruk har dock en starkare ställning eftersom det utgör en betydande andel av näringslivet. Man delar upp landarealen i stadsbebyggelse respektive landsbygdsareal och koncentrerar bebyggelsen till stadszonerna. Det regionala miljöcentret har vetorätt och kan

upphäva kommuners planer om man inte tagit hänsyn till jordbruket. Här är nu förändringar på gång dock och vi behöver uppdatera vår kunskap även här. (O. Bågenholm, 2012)

I **Norge** anses produktion av tillräcklig och trygg mat till den egna befolkningen som en av de mest grundläggande uppgifterna i ett samhälle. Tre procent av landets yta är odlad jord, vilket ger 0,22 ha per person. En beräknad befolkningstillväxt gör att behovet av mat kommer att öka. För att bevara befintlig åkermark har ett flertal åtgärder vidtagits. Kommunerna måste dokumentera att möjligheter till förtätning är utnyttjad innan de får tillåtelse att ianspråka obebyggd mark. Regeringen har skickat brev till kommuner och "länsstyrelser" i frågan och de senare har stoppat projekt där åkermark skulle byggts bort. Invändningar från statliga myndigheter mot projekt lyfts upp på departementsnivå för avgörande. Ett förslag till jordvärnslag har tagits fram där vissa beslut om exploatering flyttas från kommunnivå och högre upp i systemet. (O. Bågenholm, 2012)

Miljömål

Riksdagen har antagit 16 miljö kvalitetsmål att arbeta mot för att framtida generationer skall få en acceptabel livsmiljö. Den grundläggande resursen åkermark har tyvärr blivit mycket styvmoderligt behandlad i miljömålsarbetet. Under miljömålet *Ett rikt odlingslandskap* anges att: *"Jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion skall skyddas"*. Innebörden härav anges i en underpunkt: *"Jorden brukas på ett sådant sätt att markens långsiktiga produktionsförmåga upprätthålls"*. Om åkermark läggs under asfalt och betong lär produktionsförmågan vara borta för tid och evighet.

Nu pågår en **översyn av miljömålen**. Naturvårdsverket har i rapport 6433 – Miljömålen på ny grund – föreslagit reviderade skrivningar.

SLU har i ett yttrande till Miljödepartementet angett att lagskyddet för åkermark är för svagt och att kommunerna inte respekterar skrivningen i MB 3 kap. 4 § samt att kommunerna slentrianmässigt exploaterar jordbruksmark utan att titta på alternativ. Vidare anger SLU att fundamentala behov av mat och bioenergi måste baseras på situationen i framtiden och med den globala situationen för ögonen.

Miljömål i Halland

I Halland har vi ett läns eget delmål i våra miljömål under *Ett rikt odlingslandskap*, som lyder enligt följande

7. Skydd av värdefull jordbruksmark; *En strategi för skydd mot exploatering av värdefull jordbruksmark för bebyggelse, industriändamål och utveckling av infrastrukturen, där lokaliseringalternativ finns, tas fram senast 2010*

Under ***Ett rikt växt och djurliv***, Miljö kvalitetsmålen till 2020 finns en punkt som heter **Hållbart nyttjande**; *Senast 2010 ska biologisk mångfald och biologiska resurser såväl på land som i vatten nyttjas på ett hållbart sätt så att biologisk mångfald upprätthålls på landskapsnivå.*

Miljömål i Skåne

Den 13 mars 2012 kom en missivskrivelse från Skåne där man begär att uppdatera miljömålen med nedanstående och nu uppmanar till stor återhållsamhet för framtida bebyggelse på åkermarken. Länsstyrelsen pekar ut 14 särskilt angelägna åtgärder till nytt åtgärdsprogram för att nå Skånes miljömål. Ett av förslagen är en nollvision för ytterligare exploatering av skånsk åkermark.

På sid 34 i Remissrapporten står det bl a:

”Jordbruksmarken präglar det skånska kulturlandskapet och är viktig för fortsatt utveckling av det regionala näringslivet. Enligt miljöbalken får brukningsvärd jordbruksmark bara tas i anspråk för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och om detta behov inte kan tillgodoses genom att annan mark tas i anspråk³³. Jordbruksmarken saknar status som riksintresse vilket innebär att planeringsansvaret för hushållande med jordbruksmarken ligger hos kommunerna. Hänsyn till jordbruksmarken ur ett landskapsperspektiv och som produktionsresurs behöver bli större i den fysiska planeringen med strävan att uppnå en ”nollvision” för konsumtion av åkermark för bostadsutbyggnad i Skåne. All bostadsutbyggnad i Skåne bör istället ske inom tätortsområdena genom hållbar förtätning.”

I Bilaga 2 till ovanstående remissrapport står följande: **”Hushållning med åkermark**
Kommunerna ska i sin beskrivning till översiktsplanen beskriva vilka särskilda skäl kommunen har till att exploatera på åkermark. Kommunerna ska använda Miljökonsekvensbeskrivning (MKB) tillhörande planen som medel för att synliggöra markanvändningskonflikter som uppstår i översiktsplanen. I MKB ska minst två alternativa bebyggelselokaliseringar konsekvensbeskrivas förutom nollalternativet.”

Halland, markanvändning

Detta kapitel innehåller statistik från Hallands län.

Invånare, areal

Halland har 6 kommuner där alla utom en har havet i väster som gräns. Hylte kommun är en inlandskommun och också den minsta kommunen i Halland.

Landareal per tätort i hektar efter region och tid					
	1990	1995	2000	2005	2010
Hyltebruk, (Hylte)	465	489	489	491	491
Halmstad, (Halmstad)	3134	3223	3263	3292	3413
Frösakull, (Halmstad)	63	66	74	203	206
Fyllinge, (Halmstad)	68	190	191	220	247
Laholm, (Laholm)	387	407	407	446	466
Falkenberg, (Falkenberg)	1416	1434	1448	1447	1485
Skrea, (Falkenberg)	72	76	76	95	102
Träslövsläge, (Varberg)	103	110	121	130	160
Varberg, (Varberg)	1225	1286	1293	1311	1335
Södra Näs, (Varberg)	24	32	32	60	60
Kungsbacka, (Kungsbacka)	853	893	918	968	1003
Billdal, (Kungsbacka)	876	918	919	1006	1014
Onsala, (Kungsbacka)	66	667	673	1039	1053

Tabell 1 visar landareal (ha) som de större städerna tar i anspråk per tätort i Hallands län. Huvudorterna i de olika kommunerna växer och så gör även några andra orter som tagits med eftersom de sticker ut i form av snabbt växande i anspråktagen areal. Källa SCB

Landytan totalt i Halland är knappt 550 000 hektar och cirka 80 procent används till jord- och skogsbruk, vilket är högre än i landet som helhet. (Jord och skogsbrukens betydelse i Hallands län, LRF, 2012)

Tätort	Folkmängd	Landareal (ha)	Täthet inv. per Km ²
Varberg	27602	1335,45	2066,87
Kungsbacka	19057	1002,57	1900,81
Halmstad	58577	3412,98	1716,30
Falkenberg	20035	1484,82	1349,32
Laholm	6150	465,75	1320,45
Hyltebruk	3716	491,22	756,48

Tabell 2 visar den totala landarealen i förhållande till folkmängd i kommunernas huvudorter år 2010. Källa SCB

I Halland bor ca 300 000 människor. Av dem bor 12 procent utanför tätorterna, vilket är något färre än riksgenomsnittet på 15 procent. (Jord och skogsbrukens betydelse i Hallands län, LRF, 2012)

Falkenberg	41 304
Halmstad	92 294
Hylte	10 126
Kungsbacka	75 954
Laholm	23 470
Varberg	58 576
Invånare totalt Halland	301 724

Tabell 3 visar invånarantal per kommun i Hallands kommuner med invånarantalet i Halland som totalen, Källa Regionfakta.se

Arealen åkermark i Halland uppgår till 110 335 ha enligt Jordbruksverkets statistik. Det utgör drygt 4 procent av Sveriges totala åkermark. (www.lansstyrelsen.se, 2010)

Åkerarealen i Sverige har minskat med ca 10 % de senaste 30 åren till dagens ca 2,6 miljoner hektar. I Halland minskade åkerarealen med så mycket som 12 % mellan 1981 - 2010.

(Kväve o fosfortrender i jordbruksvattendrag, J. Fölster m.fl. SLU 2012)

Tänkvärt

För att förse en person med mat med dagens diet krävs en yta på ca 4 000 kvadratmeter ([Mat och klimat](#), Johanna Björklund et. al.).

Det betyder att det skulle behövas en yta av 120 000 ha mark för att förse hallänningarna med mat med dagens diet.

Aktörer, myndigheter och intressenter – markanvändning

Flera parter har stor inverkan på besluten som fattas kring hur vi skall använda marken runt oss. Vissa myndigheter utövar enbart tillsyn, andra planerar och utvecklar. [Se mer om detta i Bilaga 1.](#)

Genomförande och metod

Målet med förstudien är att precisera frågeställningen kring långsiktiga, hållbara strategiska lösningar för markanvändning och visa på ett genomtänkt förslag hur vi kan arbeta vidare med frågan. Finansiär av förstudien är Region Halland och Hushållningssällskapet Halland.

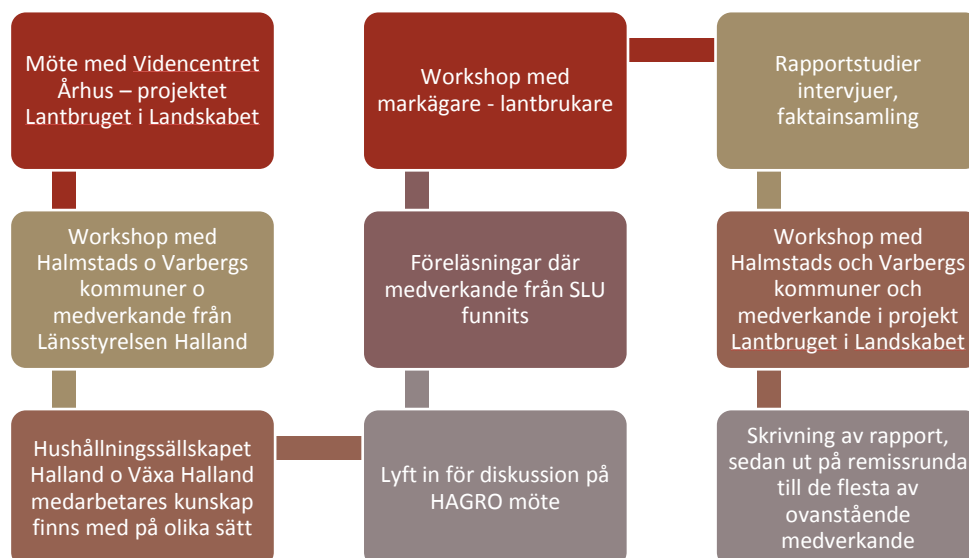
Genomförare är Hushållningssällskapet Halland i samverkan med Halmstads kommun, Varbergs kommun och Region Halland. Även Videncentret för Lantbruk, Århus, har medverkat med tid och kompetens i denna förstudie.

För att hämta in kunskap och kompetens kring andra frågor som ex. markens beskaffenhet, värdering av marken, bördighet, biologisk mångfald, vatten, våtmarker och de behov man har att ta hänsyn till inom arbetet med samhällsplaneringen har vi genomfört workshops där olika parter medverkat. Vi har tagit del av en hel del litteratur på området, intervjuat ett antal personer med kunskap i olika ämnen och medverkat på seminarier där frågan har diskuterats.

Vi har haft workshop med medverkande från Halmstads kommun och Varbergs kommun utvecklingsavdelning och samhällsbyggnadsavdelning. Länsstyrelsens avdelningar för lantbruk, vatten, miljö har medverkat likaså spetskompetens kring markvärderingsfrågan från Växa och Hushållningssällskapet Halland.

Vi har haft workshop där markägare/lantbrukare medverkade och gav sin syn på frågan. Vi lyfte upp frågan till ett möte med HAGRO - Hallands Agro - en sammanslutning av de större lantbrukarna/markägarna i Halland, Länsstyrelsen Halland med länsråd, Samhällsplaneringsavdelning, Lantbruksavdelning och representanter från LRF.

Vi har haft en workshop tillsammans med företrädare för frågan kring landskapet, samhällsplanering och lantbruket från Danmark där både samhällsplanerare från kommunerna Hjörning och Norddjurs medverkade liksom lantbrukare och företrädare för organisationen Landbo Nord och Videncentret i Århus. Möten och telefonsamtal med representanter för SLU Alnarp och ett antal markägare/lantbrukare i Hallands län, Den Goda Jorden och sist men inte minst de experter på området som arbetar på Hushållningssällskapet Halland.

Resultat

Lokalt – Kommunalt – Regionalt

I workshops har olika parter uttryckt vad de ser som viktigt när det gäller markanvändningen. Vilka behov som finns, hur de ser att vissa konflikter som finns skulle kunna undvikas eller lösas osv.

Lantbrukarens/Markägarens tankar och funderingar kring markanvändning

Vi börjar med att redovisa resultatet från den workshop vi hade med markägare/lantbrukare i februari 2012. Frågorna vi hade som underlag för workshopen var:

- Hur ser nuläget ut för lantbrukaren/markägaren?
- Hur ser önskat läge ut?
- Hur ser vägen ut för att nå dit?

Lantbrukare är företagare som bedriver sin verksamhet på landsbygden. Ofta upplever de dock att de blir betraktade som en bevarandeinrättning, ett kulturarv.

Exempel; Om man skall utveckla ett område från kommunens håll får man ofta riva stengärdsgårdar eller flytta dem - efter ansökningsförfarande - vid behov. Bygger man en golfbana får man ofta flytta stengärdsgården. Är man lantbrukare och skulle behöva riva, skapa genomfart eller flytta stengärdsgård är det däremot oftast kalla handen. Lantbrukaren upplever att bevarandefokuset är för starkt i jämförelse med effektivitet och möjlig lönsamhet för företaget.

- En dialog och ett öppnare sinne kring bevarandet av kulturlandskapet och biotopskyddet är ett önskemål från lantbrukarnas håll.
- Att få en möjlighet till långsiktiga planeringsmöjligheter är viktigt för företagandet, man kan inte planera lantbruksverksamheten utefter alltför korta tidshorisonter.

Översiktsplanen och planeringen

Så som hanteringen och framtagandet av Översiktsplanen går till idag är mycket färdigt, linjerna ritade och svåra att påverka inför dialogen med invånarna. När ÖP är på samråd respektive ställs ut, annonseras det i tidningen att mellan den och den datumen kan man titta på och lämna in synpunkter på ÖP. Inga tidigare kontakter har tagits med gruppen markägare/ lantbrukare i framtagandet av ÖP. Markägarna/lantbrukarna upplever att ÖP är klar när de kommer in i processen och man upplever att man egentligen inte kan påverka eftersom linjerna redan är ritade.

- Att markägaren finns med i dialogen från start i arbetet med ÖP:n – innan linjerna ritas är ett önskemål.
- Att de som skall ta fram Översiktsplanen på ett tidigt stadium är ute och tittar i verkligheten, tillsammans med markägarna. Inte enbart på flygfoto, ta med politiken och tjänstemännen ut och titta i verkligheten.

- Markägarna/lantbrukarna behöver veta tydligare: Hur går processen till i Översiktsplaneringen. När skall de olika inspelen göras för att stämma bäst in i processen så att de kan beaktas utan att medföra en fördröjning i processen?

Värdering av marken – faktorer?

Samhällets bedömning av vilket värde marken har, vad grundar det sig i? funderas det kring hos lantbrukarna/markägarna. Enligt problematisering av detta område tidigare i dokumentet är frågan om hur man sätter rätt värde på marken viktig att fundera kring och hitta en lösning på. Tittar man historiskt och översiktligt på hur det gick till tidigare när man planerade för markanvändning funderar en av lantbrukarna enligt nedan:

Historisk samhällsplanering; Marken som var möjlig att odla på skulle användas till det, därefter lade man vägarna för transport av varorna mellan marken som var möjlig att odlas på och där vägarna inte kunde gå byggde man ett hus. Värderingen förr var alltså den helt omvända från nu.

Från lantbrukarens/markägarens håll ser man på processen som den fungerar idag så här; När de som skall besluta om utveckling av samhället och användning av marken in i framtiden tittar de på ett flygfoto där flygbilden - utifrån de lagar, förordningar och bestämmelser som finns - ger följande information; **Skogen** viktig, utifrån samhällsekonomi och biologisk mångfald.

Vattendraget viktigt, utifrån rent vatten och biologisk mångfald. Ruderatmark, den s.k. **rabben** (obrukad mark som inte tagits i anspråk i någon större utsträckning) är viktig eftersom den har stor biologisk mångfald. **Åkern** är bara en åker... Den blir enbart lantbrukarens angelägenhet att bevara, ingen allmän angelägenhet. Exempel på sätt att uttrycka detta i folkmun; **Där som innan bara var en åker växer nu ett nytt ...område sakta fram.**

Hur mäter vi värde på åkern? Hur mäter vi värde på verksamheten? Värde på verksamheter kan, när det gäller brukandet av marken, inte enbart mätas i arbetstillfällen. Lantbrukaren i Sverige har under lång tid lagt ned stor möda för att rationalisera brukandet av marken med målet att vi skall lägga så lite arbetstid som möjligt på marken. Då kan vi inte nu, idag, värdera marken i antal arbetstillfällen.

Ett förslag på ett mätetal; Hur många människor föder denna åkermark.

Konflikterna – ur lantbrukarens/markägarens perspektiv

Lagstiftningen behöver ta en dialog kring prioriteringsordningen.

Lantbrukaren/Markägaren upplever att bevarandevärdet ligger överst på den prioritetlistan idag. Bevarandet av biologisk mångfald, habitat för den biologiska mångfalden och kulturminnen blir ofta ett oöverskridligt hinder när lantbrukaren/markägaren vill förändra sin verksamhet. Kanske skall bevarandevärdet ligga överst på prioritetlistan fortsättningsvis också, eller kanske det skall göra det på vissa platser men inte på andra. En dialog behövs.

Effekten som upplevs av flera av de som brukar jorden, av att bevarandevärdet ligger överst på prioritetlistan idag är att en död hand läggs över landskapet. Många markägare/lantbrukare väljer att inte göra insatser för att "skapa mer natur", höja den biologiska mångfalden på sina marker

eftersom det då leder till att de begränsar sin egen rörelsefrihet och utvecklingsmöjlighet framåt på de egna markerna.

- En dialog kring prioriteringsordningen är viktig.
- Här behövs en tydlig prioriteringsordning, accepterad, godtagen och använd av alla parter.
- Vi behöver titta på om det finns andra sätt att bidra till att nå målet om ett rikt odlings landskap än de vi använder oss av idag

När man tittar på markanvändningsfrågan bör man även titta på den bebyggelse som växer upp utanför randområdena till de stora tätorterna. Ofta är det fritt att stycka av för boende ute på landsbygden och villorna "växer upp som svampar". Detta skärmar av utvecklingsmöjligheter för lantbruket framåt i tiden och skapar ibland konflikter som gör att lantbruket måste stängas ned. Exempel. Grisuppfödare som får stänga sin verksamhet pga lukt som nyinflyttade grannar klagat över.

- Här behövs också en dialog kring prioriteringsordningen.
- Skall det finnas en prioriteringsordning när staden flyttar ut på landet?
- Finns prejudicerande fall?

Hårdgörandet av ytor leder till att mycket dagvatten skall ledas någonstans och detta får ibland stora konsekvenser för lantbrukaren. En dialog behövs även här.

Det finns också en konkurrens mellan kommunerna om invånare. Lantbrukarna/markägarna frågar sig; Hur kan kommunerna i den kontexten agera för att låta hållbar markanvändning bli styrande när det gäller anspråktagande av ny mark för byggnation?

- Vad saknas i Översiktsplaneringsprocessen idag; Dialog mellan kommunerna – företagarna, markägarna direkt när man skall göra något. När i tid skall den ske och under vilka former?
- En livsmedelsstrategi nationellt behöver tas fram. Denna skulle bli ett bra dokument för alla att förhålla sig till.

Möjligheter – ur lantbrukarens/markägarens perspektiv

Nya PBL;n öppnar för mycket mer dialog. Lagutrymme att använda marken utifrån ett långsiktigt hållbart nyttjande finns alltså.

Antalet lantbrukare har blivit betydligt färre, dialogen med de som bor och verkar i området borde inte vara svår att genomföra utifrån det perspektivet.

Från lantbrukets håll ser man ett stort värde av att göra något i denna fråga tillsammans med kommunerna och övriga myndigheter i länet och gärna Danmark. Att få mötas och som lantbrukare/markägare upptäcka hur det fungerar på andra platser, hur förhåller sig lantbrukaren/markägaren gentemot kommunen och tvärtom, hur förhåller sig kommunen till lantbrukaren/markägaren, ger mycket lärdom och skapar fler ytor för lärande och dialog.

Förslag för att få en bredare förståelse; Bjud in kommunens politiker till en rundtur i bygden kring vad lantbruket i din kommun bidrar till. Lokalodlat, den gården kom potatisen från, där läggs äggen som fanns med i frukosten, osv.

Vi har möjligheter att forma dialogen utifrån framtiden. Att planera för och använda marken till det den är bäst lämpad till borde vara det överskuggande målet; **Marken i centrum**

Kommunernas tankar och funderingar kring markanvändning

Halmstads och Varbergs kommun har uttalat en tydlig vilja att medverka i arbetet med förstudien och har i processen poängterat vissa sakfrågor man från kommunens håll ser som viktiga att hantera i planeringsprocessen framöver. Vi har haft ett antal möten och workshops i slutet av 2011 och i januari 2012. Detta har framkommit vid dessa workshops.

Att få med markägare/lantbrukare i en dialog i planprocessen upplevs som viktig då man ser att den målgruppen inte har funnits med som en tydlig part hittills. Man saknar i dialogen lantbruket som näringsgren. Kommunen planerar för verksamhetsområden, sk. Industriområden, men odlingsmark och jordbruk är inget verksamhetsområde i planeringen.

Att mäta och värdera markens beskaffenhet, var det är bäst att odla, alltså var det ger mest skörd i förhållande till insatser av det som behövs vid produktion ses som ett bra instrument att ha tillgång till från kommunernas håll. Det finns lagutrymme idag för kommunerna att ha striktare hållning om man har den ambitionen. Vi borde arbeta mer med att förstärka den ambitionen.

Vi tror att det vore bra om kommunerna klär sina riktlinjer i ord, formulerar tydligt hur man tänker i ex. Halmstad och Varberg. Väljer man att ta hänsyn till markens bördighet eller andra faktorer och varför, i så fall, väljer man att göra Översiktsplanen där man tar den hänsynen?

En nulägesbeskrivning av planprocessen i kommunerna för att sedan kunna titta på vad som kan bli bättre i den processen, är också något man lyfter in från kommunerna. Den funkar idag kanske, är den hållbar i längden? Frågar man sig.

Behövs det kanske nya parametrar i arbetet med Översiktsplanen för att förtydliga hur man funderar och vad som gör att man väljer att göra de val man gör. Hur kan man förtydliga och lyfta in tätortsnära jordbruk, exempelvis?

Kompetensen brukande av jord bör finnas med i arbetet med Översiktsplaneringen. Markägare och lantbrukare är inte nödvändigtvis samma person. Ibland är det skillnad mellan markägarnas intresse och lantbrukets intresse alltså behöver man ha med båda parter/roller i dialogen framöver.

Kommunerna behöver veta mer om hur områdena ser ut där det kan bli skarpt läge i, alltså där kommunerna planerar för användandet av resursen åkermark inom ett antal år. Här skulle man kunna använda sig av kartmaterialet för att hitta vilka markägarna är, hur markerna ser ut, vilka vi borde bjuda in till tidig dialog, osv. Finns det andra val att göra för kommunen?

I samtalen blir det tydligt att det är viktigt att visa på komplexiteten och möjliggöra en dialog med hänsyn tagna till fler värden när det gäller hur man bäst låter staden växa.

Kommunerna ser att det är viktigt att tydliggöra att det har betydelse vad vi väljer att göra idag. Om vi inte gör något åt expansionen vad blir konsekvenserna av det? Det finns en lagstiftning som får för lite uttryck i den kommunala planeringen. Hur kan man använda sig av styrmedel, lagar, inriktningar? Hur kan vi forma tydliga målbilder tillsammans?

Kommunerna behöver bärkraftiga jordbruksföretag i sin kommun. Hur ser Översiktsplanen ut i förhållande till det behovet? Finns det förutsättningar att bedriva sådana?

Workshop med medverkande från projektet Lantbruget i Landskabet

Tillsammans med samhällsplanerare från Halmstads kommun och Varbergs kommun hade vi en workshop och erfarenhetsutbyte med medverkande från projektet Lantbruget i Landskabet i Danmark, januari 2012. Det projektet har drivits i ett par års tid och har alltså genomfört en del av de saker vi har kommit fram till att vi skulle vilja/behöva göra i Sverige. Man arbetar mycket med dialogen mellan lantbrukare och grannar, lantbrukare och kommuner och undviker på så sätt att skapa konflikter och får större förståelse för varandras utgångspunkter.

Man har som mål att utveckla ett nytt koncept för planläggning som skall utmana det nuvarande. En ny praxis med helhetstänk i planläggningen och hållbar utveckling i fokus. En helhetsvärdering av områden och planläggning utifrån helheten.

Man vill att det hela skall baseras på en kommunal översiktsplan med ramar och mål istället för detaljreglering. En värdering av helheten istället för som idag genom kontroll av detaljerna. Planarbetet skall självklart förhålla sig till miljön, naturens och landskapets möjligheter och begränsningar, till infrastruktur och placering av byggnader och kommunal utveckling. En landskapsarkitektur med målet att det även fortsatt skall vara vackert i landskapet.

Arbetet för lantbrukaren i projektet inberäknar samarbete med grannar. Man för dialog mellan lantbrukare och grannar och intresseföreningar innan konflikten har hunnit skapas. Man arbetar med att utveckla en modell för arbetet, beskriver modellen och metoden. Hur kan man organisera sig i kommunen och i rådgivningen för att kunna göra detta i verkligheten?

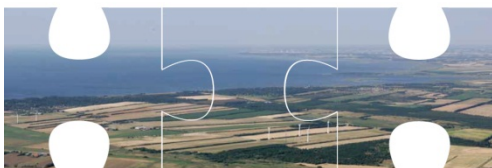
Man har haft samtal med enskilda lantbrukaren med familj för att få reda på vad är det de vill med sin verksamhet. Hur de funderar inför framtiden. Ta reda på vilka problemen är, var finns konfliktpunkterna. Utifrån denna bakgrund kollade man sedan upp vad som fanns runt lantbrukaren, möjliga intressenter och representanter för de intressenter som finns i närområdet.

Man strävar efter att skapa dialogen före planläggning istället för konflikten eller hörandet efteråt.

Alla som medverkar i projektet är överens om att det är en förutsättning att alla medverkande parter lägger alla kort på bordet. Tilliten till varandra mellan kommun och lantbrukare är en förutsättning för att det skall fungera.

LANDBRUGET I LANDSKABET

Et samarbejde mellem landbrug og kommuner om at sikre fremtidens produktion og forvaltning af det åbne land

landbruget

Indledning

Landbruget i Landskabet er et samarbejde mellem Norddjurs Kommune, Hjørring Kommune, LandsboNord, Djursland Landsbodeling, Videncentret for Landbrug, Institut for Samfundsudvikling og Planlægning på Aalborg Universitet og Danmarks Miljøundersøgelser – Ferskvandsøkologi og Vildtbiologi og Biodiversitet – på Aarhus Universitet.

Udgangspunktet er en fælles erkendelse af behovet for en ny og bedre metode til fælles forvaltning af det åbne landskab.

Alle parter er enige om, at regelsætningen har taget overhånd og negativt påvirker såvel erhverv som myndigheder. Men ingen har endnu taget fat på at analysere, hvordan vi nåede hertil og hvordan vi kan udvikle et nyt, tidssvarende forvaltningssystem for det åbne land.

Landbruget i Landskabet vil viske tavlen ren og vil – baseret på vores viden i dag og samfundets målsetninger – etablere rammerne for en ny forvaltningspraksis. Fokus vil være på fælles planlægning på baggrund af samfundets mål, samt kommunernes og landmændenes ønsker til forvaltning.

Målet med denne brochure er at skabe opmærksomhed om problemstillingen, således at der skabes økonomisk baggrund for dette og lignende samarbejde.

<http://www.landbrugsinfo.dk/Byggeri/Bygnings-og-landskabsplanlaegning/Sider/Pjece-Landbruget-i-landskabet-web.pdf?List={c02a94b9-1a0a-4925-a78f-55c2b3703b9c}&download=true>

<http://www.landbrugsinfo.dk/Byggeri/Bygnings-og-landskabsplanlaegning/Fysisk-planlaegning/Sider/LiL-artikelsamling.pdf?List={9b40f946-1743-4581-b1a7-669f09e7bc74}&download=true>

Hur arbeta vidare med frågan i Halland

Det är ett hårt exploateringsstryck på åkermark runt många av våra städer utefter västkusten.

- Lantbrukaren/Markägaren äger eller brukar marken.
- Kommunerna äger det övergripande planeringsansvaret.
- Länsstyrelserna äger myndighetsansvaret för kontrollen av att både markägare/lantbrukare och kommun följer de lagar, regler och förordningar som gäller för byggnation idag, naturbruk, kulturvård, skogsbruk, miljöpåverkan m.m.

Vi har ett antal utmaningar att ta oss an, några räknas upp här nedan:

1. **Hur ställer man olika typer av markanvändning mot varandra?** Förtätning kontra utbredning, den ena jordbruksmarken kontra den andra. Klassificering av mark. Hur värderar vi marken, vilka parametrar behöver ingå för att belysa markens värde ur ett nyttjande och hållbarhetsperspektiv?
2. **Livsmedelsförsörjning.** Vilken är Hallands/Sveriges roll i livsmedelsförsörjningen? Är vi redo att väcka frågan om försörjningsmål? Hur kommer klimatet att påverka produktionen/marken och vad kommer den påverkan att leda till?
3. **Lantbrukaren som företagare – Lantbruket som näring.** Lantbrukarens villkor, möjlighet att planera långsiktigt, konflikter med annan markanvändning. Får lantbruk lukta i närheten av bostadsområden? Vem har tolkningsföreträden och vilka faktorer skall väga tyngst vid en prövning? Strategi kring markanvändningen som skapar förutsättningar för näringsliv och samhälle att bygga framtid på långsiktigt hållbara grunder.
4. **Andra värden.** De areella näringarna får ofta symbolisera och bära biologiska, ekologiska, kulturella, pedagogiska m.fl. värden som är allmännyttiga. Detta upplevs ibland som en belastning, men är kanske av allt större betydelse, särskilt i relationen med staden. Hur värdera detta?
5. **Hanteringen av vatten-grundvatten/vattentäcker/dagvatten.** Hur blir det med vattenförsörjningen och vattenkvaliteten, framöver, vad behöver vi förhålla oss till? Den biologiska mångfalden, vad säger forskningen och hur löser vi de "krockar" som uppstår?
6. **Öka insikten om frågans betydelse,** hos medborgare, lantbrukare, politiker och tjänstemän.

Förslag på strategi med arbetsplan

Under de workshops som genomförts har många förslag på hur vi kan arbeta med frågan framöver framkommit från alla medverkande parter. Man har varit rörande överens om att det finns ett stort behov av att arbeta med markanvändningsfrågan ur flera perspektiv än de vi använder oss av idag. Rörande överens har alla parter också varit gällande ett av verktygen vi skall använda oss av för att skapa förändring. **Dialog!**

Vi föreslår därför att i steg 1 genomföra ett regionalt pilotprojekt med de två kommunerna Halmstad och Varberg, som medverkat i förstudien, tillsammans med mellan 3-9 lantbrukare för att testa en arbetsmodell. Under tiden arbetar vi fram ett koncept tillsammans med Danmark för att gå vidare med ett större internationellt projekt.

Övergripande vision vi föreslår att vi arbetar efter

Att planera för och använda marken till det den är bäst lämpad till utifrån ett långsiktigt hållbart perspektiv med marken i fokus.

Långsiktiga mål (3-5 år) vi föreslår att vi bör sträva mot

Hitta arbetsmetoder där vi genom dialog kan forma samverkan för strategisk och långsiktigt hållbar markanvändning stad/land.

Genomföra dialogmöten med parterna; Markägare/lantbrukare, kommuner, Länsstyrelse, Region, intresseorganisationer, grannar och intressenter.

Arbeta för att uppnå våra länsegna delmål i Miljömålen.

Medverka till att uppnå visionen; Halland, bästa livsplatsen

Förslag till aktivitetsplan

- Bjuda in 3-5 lantbrukare från varje kommun som i en ledd dialog med kommun, länsstyrelse och rådgivare arbetar fram metoder att arbeta med markanvändningsfrågan ur fler perspektiv än de vi använder oss av idag.
- Genomföra konkreta fallstudier.

I den processen kommer vi då att tillgodose många av de behov och önskemål som uttalats som viktiga att åtgärda från parterna i denna förstudie.

Därtill behöver vi ge kommunerna möjlighet att ta del av goda exempel, från andra kommuner i Sverige och från andra länder

- **Ta fram:** Goda exempel samlingar på hur man har gjort, i andra kommuner, i andra län, i andra länder.
- Gör en nulägesbeskrivning kring hur den svenska planprocessen genomförs. Funkar idag kanske, är den hållbar i längden? Koppla till arbetet med scenarierna. Identifiera möjligheter till förbättring.
- När skall de olika inspelen göras för att stämma bäst in i processen så att de kan beaktas utan att medföra en fördröjning i processen?

Verktyg och metoder som behöver tas fram - formas

- Markens rätta värde; Arbeta fram en mätmetod för markens rätta värde som innefattar de parametrar som är av vikt för långsiktigt hållbart planerande och nyttjande av marken.
- Metoder för dialogmöten mellan olika parter i olika skeden.
- Metod för värdering av de tillgångar vi har att hantera utefter ett värderingssystem som tar upp annat än det värderingssystem vi använder idag. Ingångarna hos de olika målgrupperna är helt olika.
- Sätt en grupp att titta på prövningarnas inbördes relationer.

Vi behöver också

- Bygga scenarier som beskriver ex. hur det skulle kunna se ut med ökad inflyttning, förändrat klimat, mindre jordbruksmark att odla på. osv.

Syfte: För att tydliggöra att det har betydelse vad vi väljer att göra idag. Om vi inte gör något, vad blir konsekvenserna av det.

Förslag på tidplan

Steg 1 Pilotprojekt i Halland, 2012 – 2013

Steg 2 Internationellt samverkansprojekt med Danmark och eventuellt fler länder, 2013-2015

Processen

Tänkbara partners, intressenter och aktörer

LRF, Jordägarnas förening, Icke brukande jordägare, jägare, SLU Alnarp, Naturskyddsföreningen, Lantmäteriet, Länsstyrelsen Halland, Jordbruksverket, Boverket, Region Halland, Kommunerna i Halland, Naturvårdsverket, Den Goda Jorden

För forskning; Hälsa och samhälle på Högskolan Halmstad, Campus Varberg, Alexanderssoninstitutet, Chalmers, arkitektutbildningen i Karlskrona, SLU Alnarp landskapsarkitektutbildningen.

Litteratur

Skånska åtgärder för miljömålen – Regionalt åtgärdsprogram för miljö kvalitetsmålen 2012-2016. Remissversion mars 2012

2012:7 Länsstyrelsen i Skåne län, Persson T. et al

Jord och skogsbrukens betydelse i Hallands län, LRF, 2012

Kväve o fosfortrender i jordbruksvattendrag, Fölster, J. m.fl. SLU 2012

Livsmedelsförsörjning i ett krisperspektiv, Livsmedelsverket 2011

NATURVÅRDSVERKET RAPPORT 6483, 2012, Konsumtionsbaserade miljöindikatorer

Mat och klimat, Björklund, J. et al

Mål och metoder för hushållning med god jordbruksmark inom kommunal planering

Larsson, A., SLU Alnarp, Germundsson, L., LRF Skåne

Övriga referenser

Internet

Statistiska centralbyrån, www.scb.se

http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/?bet=2010:900

<http://www.vaxten.slu.se/marken/bordighet.htm>

Regionfakta.se

www.lansstyrelsen.se, 2010

www.jordbruksverket.se

Seminarier och nyhetsinslag TV

Larsson, A. SLU, mars och april, 2012

Personlig kommunikation

Blackert, C. Växa Sverige

Nilsson B, S. Hushållningssällskapet Halland

Bågenholm, O. Den goda Jorden

Strand, J. Hushållningssällskapet Halland

Bilaga 1

I miljöbalkens (MB) 1 kap 1 § - portalparagrafen – framgår att syftet med balken är att främja en hållbar utveckling så att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. Människans rätt att förändra och bruka naturen är förenad med ett ansvar att förvalta den väl och mark skall användas så att en ekologiskt, socialt och samhällsekonomiskt långsiktigt god hushållning tryggas.

I PBL 2 kap. 1 § samt MB 3 kap 1 § står likalydande: ” Mark- och vattenområden skall användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde skall ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning”.

I MB 3 kap. 4 § anges att: ” Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.”

Exempel på ansvar och intressen; Region Halland, Länsstyrelsen, Kommunerna och Lantbrukare/markägare

Region Halland

Halland är en Region vars Mål och uppdrag är: Hälsa- och sjukvård och arbete för att skapa regional utveckling och tillväxt.

Region Halland har ansvar för den långsiktiga planeringen av investeringar i regional infrastruktur och deltar i planeringen och kollektivtrafik. I allt planeringsarbete samverkar Regionen med kommunerna i Halland, angränsande regioner och berörda statliga myndigheter.

Region Hallands fullmäktige har fastställt en ny infrastrukturplan för Halland för åren 2010-2021. I planen finns ett nystartat vägobjekt och det är utbyggnaden av väg 940 Rösan - Forsbäck på Onsalahalvön i Kungsbacka.

Planen innehåller också betydande satsningar på trafiksäkerhet och på gång- och cykelvägar, bland annat prioriteras en bilfri cykelled genom Halland, Kattegattleden, som är ett pilotprojekt av nationellt intresse när det gäller att utveckla cykelturism.

Kollektivtrafik

Kollektivtrafikstrategin har utgjort ett mycket viktigt underlag bland annat till arbetet med den regionala systemanalysen för framtidens transportsystem i Halland.

EU

Region Hallands roll är att bidra till EU: s mål, påverka dess politik och bevaka möjligheterna som medlemskapet innebär.

Genom närhetsprincipen vill man säkerställa att EU-frågor hanteras så nära medborgarna som möjligt. Här går Halland nu i täten genom att bilda region. Detta ökar hallänningarnas inflytande över sin regions utveckling och Region Hallands påverkan på EU: s framtida policys och program.

Livsmedel

Initierar och samverkar med innovativa projekt och nätverk

Samordnar branschens aktörer, kompetenser och behov

Omvärldsbevakar och informerar

Allt material under rubriken Region Halland hämtat från www.regionhalland.se

Länsstyrelsen Halland

Lantbruk och landsbygd

Länsstyrelsen arbetar för att EU:s och Sveriges jordbrukspolitik och landsbygdspolitik inklusive Landsbygdsprogrammet får genomslag på regional nivå. Det innebär att lantbruket ska bli konkurrenskraftigt och långsiktigt hållbart samtidigt som den ekologiska odlingen öka och värdefulla natur- och kulturlandskap bevaras. En levande landsbygd innebär också att det finns alternativa sysselsättningar, god service och attraktiva boendemiljöer.

Lantbruk

Länsstyrelsen arbetar för att jordbruksnäringen i länet ska utvecklas. Ett livskraftigt jordbruk är förutsättningen för ett öppet odlingslandskap och en levande landsbygd. I länsstyrelsens uppgifter ingår jordbrukspolitik, EU-stöd och omsorg om miljön och kulturlandskapet.

Huvuduppgiften är att verka för ett hållbart, effektivt och miljövänligt lantbruk genom Sveriges och EU:s jordbrukspolitik. Detta innebär att länsstyrelsen för ut en stor mängd information och rådgivning till länets lantbrukare.

Övriga arbetsområden är bland annat ansökan om förvärv av jord och skog i glesbygd, övervakning av länets biodlingar samt utbildning för behörighet att använda bekämpningsmedel.

Djur och natur

Länsstyrelsen arbetar för att länets värdefulla växter, djur och naturmiljöer ska bevaras. Det innebär bland annat att bilda och sköta naturreservat, att inventera arter och naturmiljöer samt att pröva tillstånd för verksamheter som kan påverka naturmiljön.

Miljö och klimat

Länsstyrelsen har en viktig roll när det gäller miljö- och klimatarbetet i länet. Länsstyrelsen samordnar miljöarbetet, informerar och sprider kunskap, arbetar med miljömål och miljöövervakning, vattenförvaltning samt klimat- och energifrågor. Dessutom beslutar Länsstyrelsen om tillstånd till och genomför tillsyn av verksamheter som påverkar miljön.

Samhällsplanering o kulturmiljö

Länsstyrelsens arbete med samhällsplanering ska bidra till att skapa goda och trygga levnadsförhållanden och en långsiktigt hållbar livsmiljö för länets invånare och besökare. Kulturmiljön är en del av samhällets historia; den ger kontinuitet i vardagen och ökar människors förståelse för sin omvärld.

Planfrågor

Länsstyrelsen tar fram planeringsunderlag för olika områden som visar på vad som är viktigt att ta hänsyn till vid till exempel byggen och markanvändning. Målet är att skapa goda och trygga levnadsförhållanden och en långsiktigt hållbar livsmiljö.

Råd om kommunal planering

Tillsammans med kommuner och andra statliga myndigheter arbetar Länsstyrelsen med rådgivning och tar fram regionala planeringsunderlag för den kommunala planeringen med översiktsplaner, detaljplaner och områdesbestämmelser.

Underlagsmaterial för samhällsplanering

Länsstyrelsen tar fram, sammanställer och tillhandahåller underlagsmaterial om olika förhållanden som är viktiga att känna till vid samhällsplaneringen. Planeringsarbetet påverkas av olika nationella mål och riksintressen, exempelvis när det gäller energiproduktion, naturvård och friluftsliv eller kommunikationer. Länsstyrelsen samordnar statens intressen och synpunkter i all fysisk samhällsplanering.

Granskning av kommunal planering

Länsstyrelsen granskar den kommunala planeringen med hänsyn till människors hälsa och säkerhet, riksintressen, miljökvalitetsnormer, strandskydd samt frågor som rör flera kommuner i länet.

Fråga kommunen om bygglov

Det är kommunernas uppgift att planlägga och styra markanvändningen. Man skall alltså vända sig till sin kommun med frågor som rör bygglov, översiktsplaner och detaljplaner. Man kan överklaga bygglovsbeslut eller en detaljplan till Länsstyrelsen.

Hållbar samhällsplanering

I samråd vid kommunernas planläggning bevakar länsstyrelsen framförallt frågor som har att göra med hälsa och säkerhet, riksintressen, mellankommunala frågor, miljökvalitetsnormer samt strandskydd. Kommunerna i Halland tar fram cirka 100 planer per år.

En annan uppgift för länsstyrelsen är att i samråd med Lantmäteriet främja en ändamålsenlig fastighetsbildning. Detta innebär att en jordbruksfastighet skall till sin storlek och utformning vara sådan att det går att ekonomiskt utnyttja skogs- och jordbruksmark

Allt material under rubriken Länsstyrelsen Halland hämtat från www.lansstyrelsen.se/halland

Kommun

Kommunerna har planmonopol i Sverige.

I **Plan o Bygg lagen** från 2010 går att läsa följande:

1 § I denna lag finns bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. Bestämmelserna syftar till att, med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer.

2 § Det är en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten enligt denna lag.

2 kap. Allmänna och enskilda intressen

1 § Vid prövningen av frågor enligt denna lag ska hänsyn tas till både allmänna och enskilda intressen.

2 § Planläggning och prövningen i ärenden om lov eller förhandsbesked enligt denna lag ska syfta till att mark- och vattenområden används för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov. Företräde ska ges åt sådan användning som från allmän synpunkt medför en god hushållning. Bestämmelserna om hushållning med mark- och vattenområden i [3](#) och [4 kap. miljöbalken](#) ska tillämpas.

3 § Planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja

1. en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder,
2. en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper,
3. en långsiktigt god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror samt goda miljöförhållanden i övrigt, och
4. en god ekonomisk tillväxt och en effektiv konkurrens.

4 § Vid planläggning och i ärenden om bygglov eller förhandsbesked enligt denna lag får mark tas i anspråk för att bebyggas endast om marken från allmän synpunkt är lämplig för ändamålet.

5 § Vid planläggning och i ärenden om bygglov eller förhandsbesked enligt denna lag ska bebyggelse och byggnadsverk lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till

1. människors hälsa och säkerhet,
2. jord, berg- och vattenförhållandena,
3. möjligheterna att ordna trafik, vattenförsörjning, avlopp, avfallshantering, elektronisk kommunikation samt samhällsservice i övrigt,
4. möjligheterna att förebygga vatten- och luftföroreningar samt bullerstörningar, och
5. risken för olyckor, översvämning och erosion.

Bebyggelse och byggnadsverk som för sin funktion kräver tillförsel av energi ska lokaliseras på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till energiförsörjningen och energihushållningen.

6 § Vid planläggning och i ärenden om bygglov enligt denna lag ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till

1. stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan,
2. skydd mot uppkomst och spridning av brand och mot trafikolyckor och andra olyckshändelser,
3. åtgärder för att skydda befolkningen mot och begränsa verkningarna av stridshandlingar,
4. behovet av hushållning med energi och vatten och av goda klimat- och hygienförhållanden,
5. möjligheterna att hantera avfall,
6. trafikförsörjning och behovet av en god trafikmiljö,
7. möjligheter för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga att använda området, och
8. behovet av framtida förändringar och kompletteringar.

3 kap. Översiktsplan

1 § Varje kommun ska ha en aktuell översiktsplan, som omfattar hela kommunen.

2 § Översiktsplanen ska ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön. Planen ska ge vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras.

3 § Översiktsplanen är inte bindande.

4 § Kommunen ska i översiktsplanen redovisa sin bedömning av hur skyldigheten att enligt [2 kap.](#) ta hänsyn till allmänna intressen vid beslut om användningen av mark- och vattenområden kommer att tillgodoses. I redovisningen ska riksintressen enligt [3](#) och [4 kap. miljöbalken](#) anges särskilt.

5 § Av översiktsplanen ska framgå

1. grunddragen i fråga om den avsedda användningen av mark- och vattenområden,
2. kommunens syn på hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras,
3. hur kommunen avser att tillgodose de redovisade riksintressena och följa gällande miljö kvalitetsnormer,
4. hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen, och
5. sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i [7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken](#).

6 § Översiktsplanen ska utformas så att innebörden och konsekvenserna av den tydligt framgår.

Förslag till översiktsplan

7 § Innan kommunen antar en översiktsplan eller en ändring i den ska kommunen

1. upprätta ett förslag till plan eller ändring som uppfyller kraven i 4–[6 §§](#),
2. vid upprättandet av förslaget samråda med myndigheter, kommuner och andra som är berörda enligt 9–[11 §§](#), och
3. ställa ut förslaget och låta det granskas enligt 12–[18 §§](#).

8 § Om planförslaget kan antas medföra en sådan betydande miljöpåverkan som avses i [6 kap. 11 § miljöbalken](#), ska kommunen låta det bli föremål för samråd och granskning på ett sätt som uppfyller också kraven i [6 kap. 11–18](#) och [22 §§ miljöbalken](#). Om en miljökonsekvensbeskrivning upprättas ska den finnas tillsammans med planförslaget.

Samråd om kommunens förslag

9 § När kommunen upprättar ett förslag till översiktsplan eller ändring i planen ska kommunen samråda med länsstyrelsen samt med de berörda kommuner, regionplaneorgan och kommunala organ i övrigt som har ansvar för regionalt tillväxtarbete och transportinfrastrukturplanering. Kommunen ska också ge kommunens medlemmar, de andra myndigheter, sammanslutningar och enskilda i övrigt som har ett väsentligt intresse av förslaget tillfälle att delta i samrådet.

Syftet med samrådet är att få fram ett så bra beslutsunderlag som möjligt och att ge möjlighet till insyn och påverkan.

Under samrådet ska kommunen redovisa förslagets innebörd, skälen för förslaget, förslagets konsekvenser och det planeringsunderlag som har betydelse från nationell, regional, mellankommunal eller annan synpunkt.

10 § Under samrådet ska länsstyrelsen särskilt

1. ta till vara och samordna statens intressen,
2. tillhandahålla underlag för kommunens bedömningar och ge råd i fråga om sådana allmänna intressen enligt [2 kap.](#) som hänsyn bör tas till vid beslut om användningen av mark- och vattenområden,
3. verka för att riksintressen enligt [3](#) och [4 kap. miljöbalken](#) tillgodoses, att miljökvalitetsnormer enligt [5 kap. miljöbalken](#) följs och att redovisningen av områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen är förenlig med [7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken](#),
4. verka för att sådana frågor om användningen av mark- och vattenområden som angår två eller flera kommuner samordnas på ett lämpligt sätt, och
5. verka för att bebyggelse och byggnadsverk inte blir olämpliga med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion.

11 § Kommunen ska redovisa resultatet av samrådet i en samrådsredogörelse som också ska innehålla de förslag som framförda synpunkter har gett anledning till. Samrådsredogörelsen ska finnas tillsammans med planförslaget.

Allt material ovan är ett utdrag ur PBL 2010:900 hämtad från www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar

Kommunens arbete med Översiktsplaneringen

På **Halmstads kommuns** websida www.halmstad.se står följande kring kommunens arbete med samhällsplanering, översiktsplaner o fördjupade planarbeten

Översiktsplanering

Varje kommun ska ha en aktuell översiktsplan. Översiktsplaner visar hur den tänkta mark- och vattenanvändningen och bebyggelseutvecklingen ska se ut i framtiden. I översiktsplanen vägs en mängd olika intressen samman. Översiktsplaner är inte juridiskt bindande, men viktiga strategiska dokument som lägger grunden för fortsatt planering och genomförande. Översiktsplaner arbetas fram tillsammans med många olika intressenter.

Vad är en översiktsplan?

Översiktsplanen är ett handlingsprogram som visar kommunens vilja när det gäller användning av mark och vatten och bebyggelseutveckling för att nå målet att skapa en god livsmiljö. Alla kommuner ska enligt plan- och bygglagen ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunens yta.

Översiktsplaneringen styrs i huvudsak av Plan- och bygglagen och Miljöbalken. Planen är inte rättsligt bindande, men är tyngre än andra beslutsunderlag genom sin förankring i en planeringsprocess som garanterar samråd och insyn.

En aktuell översiktsplan förenklar fortsatt arbete när kommunen sedan ska detaljplanera ett område, lämna förhandsbesked/bygglov eller göra andra insatser. Eventuella avvikelser från översiktsplanen måste motiveras.

Kommunen samråder med Länsstyrelsen i arbetet med översiktsplanen. Länsstyrelsen roll är att samordna och tillvarata statens intressen. Kommunstyrelsen ansvarar för arbetet med översiktsplaneringen och kommunfullmäktige antar översiktsplaner, fördjupade översiktsplaner samt tar beslut om tematiska tillägg och aktualitetsförklaring.

Vad innehåller översiktsplanen?

Översiktsplanen är vägledande och ska, i stora drag, visa på områden som är lämpliga för olika ändamål. Planen är också en redovisning av allmänna intressen där till exempel värdefulla naturområden ingår.

Större samhällsinvesteringar är viktiga att ha med i planen, till exempel när det gäller bebyggelse, vägar och annan infrastruktur för att skapa underlag för långsiktiga investeringar.

Kommunen måste hantera de statligt utpekade riksintressena för bland annat natur- och kulturmiljövården i översiktsplanen. Den ska hantera miljö-, risk och hälsofrågor och miljö kvalitetsnormer för till exempel luft och vatten.

Gemensamma frågor med andra kommuner, så kallade mellankommunala frågor måste behandlas i översiktsplanen. Konsekvenserna till följd av planen ska beskrivas och en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) ska tas fram.

Planeringshorisont och aktualitetsförklaring

Översiktsplanen ska överblicka utvecklingen under en längre tidsperiod till exempel 15-20 år, men den ska omprövas under varje mandatperiod (4 år), så kallad aktualitetsförklaring. Kommunfullmäktige tar då ställning till vilka delar av översiktsplanen som är aktuella och om översiktsplanen ska revideras helt eller delvis.

Fördjupade översiktsplaner och tematiska tillägg

En fördjupad översiktsplan kan upprättas för en del av kommunen, till exempel en stadsdel eller en mindre tätort. Den fördjupade översiktsplanen syftar till att visa vilken utveckling kommunen vill se på det aktuella området. Även tematiska tillägg kan göras till en översiktsplan, till exempel när det gäller en särskild fråga som vindkraft, om översiktsplanen inte är helt aktuell.

Översiktsplanens uppgift

Medverka till en lämplig struktur för bebyggelse, grönområden, kommunikationsleder och andra anläggningar.

Främja goda miljöförhållanden och en långsiktigt god hushållning med mark- och vattenområden, energi och råvaror.

Främja en god livsmiljö ur socialt, ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt perspektiv.

Visa hur kommunen tänker tillgodose riksintressen och hantera gällande miljökvalitetsnormer.

Vara ett dialoginstrument mellan kommun och stat, medborgare och andra aktörer.

Kommunerna ansvarar också för vatten och avlopp, hanterar dagvattenledningsnät, har ansvar för miljötillsyn

Miljöskydd

Miljöskyddsavdelningen arbetar med att förebygga och undanröja olägenheter som påverkar omgivning eller miljö och natur. Omgivningen påverkas vid utsläpp till mark, vatten, luft eller buller (störande ljud) eller skakning (vibrationer). Påverkan sker av en mängd olika verksamheter och åtgärder. Buller och utsläpp av olika slag sker till exempel från industrier, väg- och tågtrafik, bilverkstäder, bensinstationer med mera. Miljöbalkens regler gäller all miljöpåverkan.

Det är inte bara industrier och verksamheter som omfattas av lagar och förordningar. Även byggande av enskilda avloppsanläggningar på landet, vedeldning, buller från diskotek eller från fläktar på hyreshus och butiker är andra exempel då miljölagsstiftningen (miljöbalken, riktlinjer från centrala myndigheter som Naturvårdsverket eller Socialstyrelsen, förordningar med mera) ska följas.

Dagvatten

Dagvatten är det regn- och smältvatten som avleds från taktor, gator, parkeringsplatser och motsvarande genom 45,2 mil ledningar till bäckar, åar eller havet, även kallade recipienter*.

Om kemikalier, oljor eller miljöfarliga ämnen hålls ut så att de kan rinna ner i avloppsledningarna kan det få förödande konsekvenser beroende på vilket avloppssystem som

det rinner ner i, antingen genom spillvattenledningarna till avloppsreningsverket där de kan störa reningsprocessen eller genom dagvattenledningarna till den våtmark eller recipient* som ledningen mynnar ut i. *Recipient kallas de naturliga vattendrag, sjöar eller havet dit renat spillavloppsvatten eller dagvatten leds.

Allt material under rubriken Halmstads kommun är hämtat från www.halmstad.se

Lantbrukaren – Markägaren

Lantbrukaren driver företag på landsbygden och i de allra flesta fall innebär det att man brukar jorden och/eller har djur. Brukandet av marken har en lång historia i vårt land, från svedjebrukande, via små familjelantbruk till dagens extensiva och ofta storskaliga brukande av marken. Förr var avkastningen som marken gav viktig utifrån perspektivet att få mat på det egna bordet, idag är avkastningen viktig också utifrån att kunna driva ett stabilt företag.

Jordbrukets grundläggande och viktigaste uppgift är att producera mat. Det var dock länge sedan det var den enda uppgiften. Idag är den svenska lantbrukaren en mångsysslare som bidrar till samhället på många olika sätt.

	Halland	Riket
Landareal, ha	546 160	41 033 540
Åkermark, ha	110 526	2 633 458
Betesmark och slätteräng, ha	15 835	451 908
Skogsmark, ha	296 000	22 475 000
Familjeskogsbruk efter areal, %	89	52
Storskogsbruk efter areal, %	11	48
Antal jordbruksföretag	3 524	71 091
Varav husdjursskötsel, %	32	29
Varav växtodling, %	27	29
Blandat och småbruk, %	41	42
Antal skogsföretag	3 185	111 220
Antal företag totalt	135 746	2 273 209
Antal sysselsatta inom jordbruket	8 807	177 384
Omsättning jordbruket ² , mnkr (-09)	4 009	69 283
Omsättning skogsbruket ³ , mnkr (-09)	3 657	75 050
Total omsättning ⁴ , mnkr (-09)	157 800	6 275 074

Tabell Fakta Hallands län 2010. Källa SCB, Jordbruksverket och Skogsstyrelsen (Jord och skogsbrukens betydelse i samhälle och miljö, LRF 2012)

Lantbrukaren äger inte alltid den mark de brukar. Ofta arrenderar man mark upptill de egna ägorerna eftersom det idag krävs relativt stora enheter för att få företagandet att bli bärkraftigt. Ofta är den mark lantbrukaren brukar spridd över ett relativt stort område.